

**Громадська організація
«Київський економічний науковий центр»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«РЕГУЛЮВАННЯ, ЗНАЧЕННЯ
ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»**

13 червня 2020 року

Київ
2020

Горин В. П. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОСОБИСТИХ ДОХОДІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	56
Деркач Ю. Б., Червона Ю. М. ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ	61
Корнилюк Р. В., Корнилюк А. В. МАКРОПРУДЕНЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ КРЕДИТНОГО ХАРАКТЕРУ	65
Крижанович Н. П. РОЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПОТЕНЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	70
СЕКЦІЯ 6. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Духновська Л. М., Поліщук В. О. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ.....	74
Коба О. В. РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	79
Кожушко О. В. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	84
Коцербуба Н. В. ОЦІНКА ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	89
Щербина О. С., Мовчан М. Р. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	92

Горин В. П.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

*Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОСОБИСТИХ ДОХОДІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Інструменти прямого оподаткування володіють вагомим потенціалом у контексті посилення впливу на формування суспільного добробуту. ПДФО є не тільки дієвим інструментом вирівнювання доходів населення, він також важливий з точки зору формування фінансових ресурсів, які надходять на надання суспільних послуг, що визначають параметри суспільного добробуту. При виробленні пріоритетів трансформації оподаткування особистих доходів слід орієнтуватись на дотримання принципів парадигми інклюзивного розвитку, а саме загальності (інклюзивності) оподаткування, справедливого розподілу податкового навантаження та ефективності у контексті підвищення добробуту. У рамках їх реалізації можна виокремити кілька напрямів активності: по-перше, виведення бази оподаткування з тіньового обороту (реалізація інклюзивності оподаткування), зростання масштабів зайнятості та підвищення рівня оплати праці у всіх галузях економіки, що можуть бути реалізовані на рівні центральних органів влади та на рівні місцевого самоврядування; по-друге, вдосконалення елементів податку, таких як ставки чи база оподаткування, що є прерогативою уряду та парламенту (справедливість та ефективність оподаткування).

Для протидії нелегальній зайнятості без оформлення трудових відносин з кінця 2018 року в Україні суттєво підвищено штрафні санкції за такі порушення та розширено повноваження Державної служби зайнятості з контролю за цим. Відповідно до норм Закону

України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2016 р. № 1774-VIII [5], поряд з працівниками служби зайнятості, на рівні територіальних громад виявлення фактів не задекларованої зайнятості чи виплати офіційної заробітної плати не в повному обсязі мають право здійснювати спеціально уповноважені особи – інспектори з праці. Не зважаючи на доволі широкий інструментарій дій, якими наділений інспектор з праці для здійснення контролюючих заходів з виявлення фактів приховування фонду оплати праці, не оформлення трудових відносин, у багатьох територіальних громадах ця штатна одиниця у структурі апарату відсутня. Це веде не тільки до втрати значних обсягів бюджетних надходжень, але й консервує ситуацію несправедливого підходу до оподаткування доходів, коли вагома частина платників виведена з під оподаткування та не бере участі у формуванні фінансової бази для фінансування суспільно важливих послуг. Причини цієї ситуації полягають у конфліктному характері роботи інспектора з праці, який вступає у протидію з інтересами підприємців та самозайнятих осіб. Внаслідок цього, у професійній роботі інспектора з праці можуть траплятися факти залякування, погроз, фізичного насильства, спроб підкупу та ін. Тому у багатьох громадах відсутність посади інспектора з праці має об'єктивний характер через неможливість підшукати на цю вакансію особи, яка погодиться виконувати обов'язки інспектора з праці.

Важливим аспектом вдосконалення справляння ПДФО у контексті посилення його регуляторного характеру є внесення змін до його елементів, таких як ставки, база оподаткування чи пільги зі сплати. Значні дискусії викликає питання повернення до прогресії ставок ПДФО. П. Бечко, Л. Барабаш, Н. Бондаренко, С. Власюк вважають єдину ставку податку неприйнятною, такою, що не забезпечує диференціацію споживання, а її розмір – економічно необґрунтованим та де стимулюючим для платників. Натомість, прогресія ставок в оподаткуванні доходів населення робить можливим втілення соціальної програми уряду, перерозподіл благ у суспільстві [1, с. 457]. На думку А. Крисоватого та Г. Василевської, прогресивна шкала оподаткування доходів

населення має вагому перевагу через її соціальний та економічний ефект, які полягають, відповідно, у зниженні розміру податку для малозабезпечених осіб, та збільшенні доходів бюджету [3, с. 171]. На думку В. Тропіної, відмова від прогресивної шкали ставок ПДФО призвело до «втрати найефективнішого інструменту державної політики регулювання доходів населення» [7].

Здавалося б, доречність повернення до прогресії ставок ПДФО не викликає сумнівів. Втім, на думку Л. Задорожньої, прогресія ставок може мотивувати платника до пошуку більш сприятливої юрисдикції для ведення діяльності [2, с. 95]. Прогресивна шкала ставок ПДФО виступає як антистимул до праці, новацій, ризику, що втілюється у вищих доходах платника [4, с. 652].

Впровадження прогресивної шкали ПДФО неоднозначне також з погляду психологічного сприйняття платниками. Традиційно, прийнято вважати, що така новація буде позитивно сприйнята вітчизняним суспільством, яке поділяє ідеї соціальної справедливості. На думку С. Рингена, застосування пропорційного підходу до оподаткування особистих доходів демотивує середній клас належно платити податок, якщо багаті не сплачують за вищими ставками [6]. Водночас, Л. Задорожня застерігає від накладання такого висновку на вітчизняні реалії. Хоча більшість представників вітчизняного суспільства поділяють ідею про доцільність прогресії в оподаткуванні особистих доходів, свідомо зараховують себе до числа найбіднішої верстви, тобто тієї частини населення, до якої буде застосована найменша ставка податку. Натомість, застосування до них високої ставки ПДФО люди сприймають вкрай негативно [2, с. 95].

На нашу думку, використання прогресивного підходу в оподаткуванні особистих доходів без дієвої боротьби із заниженням фонду оплати праці та використанням нелегальних трудових відносин не матиме належного ефекту, однак може викликати додаткове зростання масштабів ухилення від сплати ПДФО. На думку фахівців, масове поширення такого явища, як оплата праці в «конверті» призведе до того, що підвищені ставки податку будуть сплачувати тільки у державному секторі та

працівники бюджетних установ. Натомість, бізнес зможе уникнути підвищеного податкового навантаження.

Військовий збір, який задумувався як цільовий платіж для формування фінансового ресурсу оновлення матеріальної бази Збройних Сил України та фінансування військових дій, зараз перетворився на ще один звичайний податок на доходи фізичних осіб. Відтак, раціональним кроком було б об'єднання його з ПДФО, або ж скасування. Натомість, для посилення соціального характеру оподаткування особистих доходів населення варто було б розглянути можливість впровадження пільгових ставок податку або податкових знижок для громадян, які мають троє і більше дітей. Водночас, для бездітних платників та одинаків ставка ПДФО могла б бути підвищеною. Така диференціація ставок податку на доходи фізичних осіб може стати додатковим інструментом стимулювання народжуваності в Україні, на рівні із виплатами при народженні дитини.

Процес вдосконалення справляння ПДФО не можна розглядати тільки як внутрішню справу, особливо в період активної глобалізації світогосподарських зв'язків. На сьогодні застосування пропорційного підходу (єдиної ставки) до оподаткування доходів населення важливе з точки зору конкурентоспроможності країни. На сьогодні єдину ставку податку впроваджено у Литві, Румунії, Білорусі, з 2008 року – в Болгарії, у 2014-2015 рр. вона була впроваджена у Латвії та Естонії [8]. Примітно, що на відміну від країн Західної Європи, у державах сусідах України ставка прибуткового податку помітно нижча за нашу і складає від 10% у Болгарії до 16% у Румунії. Таким чином, повернення до прогресивної шкали ПДФО може викликати погіршення позиції України у порівнянні з сусідніми країнами за критеріями сприятливості ведення бізнесу та рівня податкового тиску.

Зважаючи на наведені аргументи, повернення до прогресивної шкали ставок ПДФО на теперішній час вважаємо передчасним. Як варіант, можливе введення прогресивної шкали з використанням 2-3 ставок і слабкою прогресією, що може мінімізувати мотивацію платників до використання схем ухилення від сплати податку.

З точки зору забезпечення соціальної справедливості оподаткування, вважаємо неприйнятним застосування зниженої ставки податку для пасивних доходів. Якщо взяти за критерій оцінювання зусилля, які має прикласти платник для отримання доходу, то пасивні доходи можна трактувати як привласнений результат діяльності сторонніх осіб. Для його отримання власник прикладає значно менші зусилля, ніж працівник, який одержав зарплату. З цієї точки зору, а також з огляду на зарубіжний досвід, справедливим було б оподатковувати пасивні доходи за ставками дещо вищими за базову ставку податку.

Література:

1. Бечко П., Барабаш Л., Бондаренко Н., Власюк С. Напрями посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 3. С. 452–461.
2. Задорожня Л. А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України. Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Університет ДФС України, Ірпінь, 2017.
3. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2013. 260 с.
4. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика; пер. з англ. Львів: Просвіта, 1997. Ч. 1: Макроекономіка, 1997. 671 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 06.12.2016 р. № 1774-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>
6. Ринген С. Распределительная теория экономической демократии. *Логос*. 2004. № 2. URL: <http://magazines.russ.ru/logos/2004/2/ri9.html>
7. Тропіна В. Б. Податок із доходів фізичних осіб : новий закон – нові питання. *Фінанси України*. 2004. № 4. С. 63–68.
8. Tax Rates Online. URL: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/taxrates-online.html>